

Historie: John Smith, Thomas Helwys a první baptistický sbor v Anglii 4

Čtení na pokračování

Historie

4.

**John Smith, Thomas Helwys
a první baptistický sbor v Anglii**

Historie

John Smith, Thomas Helwys a první baptistický sbor v Anglii 4

Čtení na pokračování z knihy

JOHN SMITH, THOMAS HELWYS, A PRVNÍ BAPTISTICKÝ SBOR V ANGLII.

JOHN SMITH SE-BAPTISTA
THOMAS HELWYS

A
PRVNÍ BAPTISTICKÝ SBOR V ANGLII

S NOVÝM SVĚTLEM NA CÍRKEV OTCŮ POUTNÍKŮ

WALTER H. BURGESS, B.A.

LONDÝN
JAMES CLARKE & CO., 13 & 14 FLEET STREET
1911.

KAPITOLA IV

ODLOUČENÍ OD ANGLICKÉ CÍRKVE - SMITH A HILDERSHAM - SMITH A BERNARD

Průběh událostí v životě Johna Smithe ve třech či čtyřech letech mezi ukončením jeho lektorské služby v Lincolnu a jeho vystoupením jako pastora nově shromážděného sboru v Gainsborough je obtížné vysledovat.

Cesta kazatele, jenž nesl biskupovu nelibost, byla v oněch dnech tvrdá. Mohl získat jistou pomoc od soucitného šlechtice a je možné, že se v té době Smitha ujal sir William Wray z Glentworthu a jeho dobrá choť Frances.

Mohl být ukryt některým bratrským kazatelem podobných názorů a mít občasné příležitosti ke službě ve farnostech, kde bylo málo pravděpodobné, že by jeho kázání bylo oznámeno biskupovi či církevním komisařům.

Přirozeně by to Smithe táhlo k těm, kdo smýšleli podobně jako on, a zdá se, že odešel z Lincolnu do kraje kolem Gainsborough a do severních částí Nottinghamshiru. Mezi drobnými svobodnými držiteli půdy a řemeslníky tohoto okolí a mezi kazateli v kraji existoval silný puritánský prvek.

William Hickman, pán panství Gainsborough, byl důsledný puritán. William Brewster, „pošt mistr“ ve Scrooby na Velké severní silnici, „vykonal v kraji, kde žil, mnoho dobrého při podporování a rozhojňování náboženství nejen svým jednáním a příkladem a povzbuzováním druhých, nýbrž i tím, že zajišťoval dobré kazatele pro okolní místa a přiváděl jiné, aby v takovém díle pomáhali a je posouvali vpřed, sám nejčastěji nesl největší díl nákladů, a někdy nad své možnosti.“

Významná část lincolnshirského kléru horlivě tlačila na další reformu náboženství. Půda pro Smithovu práci byla připravena. Přišel do kraje a našel muže, kteří vážně rozvažovali právě ty otázky, jež zaměstnávaly jeho vlastní mysl.

Naděje puritánů, že Jakub I. po svém nastoupení na trůn podpoří změnu v ustálené podobě náboženství v Anglii a přiblíží ji presbyternímu řádu panujícímu ve Skotsku, byly záhy rozptýleny.

Konference v Hampton Court a povýšení Richarda Bancrofta (1544–1610) na canterburský stolec roku 1604 a Tobieho Matthewa na yorkský stolec roku 1606 učinily zřejmým, že puritánská strana nedostane od Koruny žádnou oporu.

Stát nepřiloží ruku k dílu, aby se zřídila čistá církev podle vzoru, který presbyteriáni pokládali v Novém zákoně za naznačený.

Na kléru byla přísně vyžadována přísaha (subskripce). Duchovní soudy zůstaly v neumenšené moci. Nebylo podniknuto nic k odstranění kazatelů, kteří nechtěli nebo nedovedli kázat. Rozličná pravidla a nařízení, jež byla v minulosti vydávána k řízení církevních záležitostí, byla nyní sloučena v hrozivý soubor kánonů, jimž měl klérus bez výhrad poslušně podléhat. Všichni měli „držet lajnu“.

Ironie situace se ukázala, když lidé pohodlní, zastávající více beneficií, nepřítomní faráři a duchovní, kteří pouze vykonávali obřady z Knihy společných modliteb, aniž by se namáhali kázat, zůstávali nerušení, zatímco svědomití služebníci, pilní v kázání, byli suspendováni a zbavováni svých příjmů, protože nemohli z důvodu svědomí přistoupit na všechny obřady předepsané k jejich zachování.

Jak mizela naděje na jakoukoli další reformu v anglikánské církvi, postavení puritánské strany – „pokročilých kazatelů“ a „vyznačů“, užijeme-li starých výrazů – se stávala obtížnější.

Psali ostře a mluvili ještě ostřeji proti Knize společných modliteb. Byla dobrá v některých částech; ale v některých částech byla velmi špatná. A přece ji nyní museli nuceně přijmout v každém i nejmenším detailu.

Prohlašovali, že anglikánská církev je zkažená. Stále páchla Římem a byla jen o stupeň méně zavržená než její matka, popsaná obrazným jazykem Zjevení jako žena oděná purpurem a šarlatem.

Jestliže nyní bylo pramálo vyhlídek očistit ji od těchto porušení, jak by mohli sami sebe ospravedlnit, že v obecenství s ní zůstávají?

Je-li opravdu nenapravitelná, copak ji nemohou právem opustit? Trvá-li na užívání pověřčivých obřadů a činí-li je závaznými, neměli by ti, kdo věří, že Ježíš stanovil prostší způsob uctívání, se od ní odloučit?

Takové byly otázky, jež hýbaly myslí puritánského kléru.

Nebylo to bez nejplnějšího uvážení, když John Smith nakonec učinil vážný krok odloučení od Anglikánské církve a zřídil nový sbor, shromážděný z těch, kteří byli vlivem jeho kázání.

Puritánská představa byla představa sjednocené reformované církve, jež by působila jako pouto jednoty ve třech královstvích, přiváděla náboženství blíž k životům všeho lidu a spojovala národ svazky sounáležitosti s příbuznými reformovanými církvemi v jiných zemích.

Odloučení — pomineme-li ztráty a nebezpečí, které s sebou neslo — bylo puritánovi protivné. Jen moc přemáhajícího přesvědčení jej mohla zocelit, aby přetnul pouta, jež ho vážala k církvi jeho otců.

Smith se o sporných bodech radil se svými přáteli. Máme jeho vlastní doznání, že „byl zmítán sem a tam“, než uviděl pravdu vyjasněnu pro svůj „úsudek a svědomí“. Musel projít obdobím nejistoty, než učinil veliké rozhodnutí k odloučení.

„Během času svého pochybování,“ říká, „který byl nejméně devět měsíců, učinil jsem mnohé činy svědčící o pochybování; avšak že bych se kdy vrátil zpět od jakékoli pravdy, kterou jsem spatřil, za to chválím Boha — mohu s dobrým svědomím popřít.“ [1]

Mezi těmi, s nimiž se Smith v té době radil, byli dva jeho staří kolegové z koleje, kteří zasluhují zvláštní pozornost: Arthur Hildersham (1563–1632) z Ashby de la Zouch a Richard Bernard, který se označoval jako „kazatel slova Božího ve Worksopu“.

Hildersham byl urozeného původu. Přes svou matku byl spřízněn s anglickým královským domem. Jeho rodiče lpěli na římskokatolické víře. Poslali svého syna do Cambridge, kde byl roku 1577 zapsán na Christ's College. Brzy ho strhl proud protestantského cítění, který tehdy v Cambridge silně vanul, a on se zřekl své staré víry a přijal s horlivostí obrácence nové náboženství. Nato jej otec stáhl z univerzity do Londýna s úmyslem poslat ho do Říma. On odmítl odejít. Naštěstí právě v této chvíli, skrze laskavé zprostředkování Johna Iretona, člena Christ's College, byl uveden do povědomí Henryho, hraběte z Huntingdonu, s jehož rodinou byla jeho matka příbuzná.

Poznámka:

[1] Smith, *Paralleles and Censures*, s. 5.

Ireton náhodou potkal mladého Hildershama v Londýně a zvolal: „Arthure, proč jsi tak dlouho od svých knih a ztrácíš tolik času?“ „Ach, pane,“ odpověděl, „do Cambridge už nepůjdu.“ [1]

Ale když Ireton předložil jeho věc hraběti z Huntingdonu, cesta byla brzy otevřena, aby mohl znovu pobývat na univerzitě, kde graduoval roku 1586.

Když mu v jeho vlastní koleji nebylo dopřáno fellowshipu, opět se ho ujal hrabě z Huntingdonu, který se ukázal být stálým patronem. Nyní jej ustanovil lektorem v Ashby a postaral se o jeho obživu tím,

že mu na doživotí přiznal tzv. *impropriate tithes*, což byl skutek sám o sobě velkorysý a zároveň milý puritánské straně.

Puritáni neustále naléhali, aby *impropriate tithes*, odňaté farním účelům chamtivostí klášterů a po jejich zrušení udělené laikům, byly znovu věnovány náboženským účelům, a zvláště na udržování kazatelské služby.

Hildersham sotva začal své služební povinnosti, když jej Whitgift suspendoval s odůvodněním, že není ordinován a že jeho kázání obsahovala „určité nevhodné a velmi nepatřičné řeči pro posluchačstvo“.

To bylo předejrou dlouhé řady pronásledování, protože nebyl ochoten přizpůsobit se všem formám a obřadům církve, jejímž byl služebníkem.

Roku 1593, po smrti Thomase Wyddowese, dosavadního držitele, byl Hildersham hrabětem z Huntingdonu prezentován na beneficium a stal se tak vikářem v Ashby. Úřad zastával navzdory suspendacím a mnohému odporu až do své smrti.

Během jeho služby byly jím ve spolupráci se sousedními kazateli v Reptonu, Burton-on-Trent a Stapenhillu, stejně jako v Ashby, organizovány konference k rozpravám a k poslechu kázání, které přinesly „nevýslovné dobro jak kazatelům, tak lidu“. [2]

Hildersham učinil z Ashby na čas puritánské centrum a přívětivé útočiště pro pronásledované duchovní.

Do této oblasti se uchýlil William Bradshaw (1571–1618), když byl roku 1602 Whitgiftem suspendován pro odmítnutí subskripce. Zde, pod pohostinnou střechou Alexandra Rediche ze Stapenhillu, měl čas své názory puritánské strany ohledně církevního řádu a správy a reformy náboženských zneužití sepsat.

Bradshawovo dílo *„English Puritanisme containeing the maine opinions of the rigidest sort of those that are called Puritanes“*, vydané roku 1605, mělo prvořadou důležitost, neboť dalo tvar nadějším a tužbám reformující strany v anglické církvi a do jisté míry utvářelo jejich politiku.

Hildersham se živě zasazoval o „*Millenary Petition*“ podanou novému králi roku 1603 za reformu církve a na konferenci v Hampton Court se připojil k předložení řady žádostí Jakubovi se stejným záměrem. Jeho činnost na puritánské straně z něj učinila výrazně sledovaného muže a 24. dubna 1605 jej biskup z Lincolnu suspendoval z jeho vikářství.

Právě nyní se John Smith rozhodl, že se s Hildershamem poradí o některých bodech, které je zajímaly společně a které jim vnucoval postup církevních autorit.

KONFERENCE V COVENTRY

Konference se konala v Coventry — máme na to Smithovo slovo — a je nám řečeno, že se disputace zúčastnili John Dod a John Barbon. [3]

Již roku 1595 Hildersham pojednal některé sporné body v listu jedné urozené ženě, která si vyžádala jeho radu ohledně odloučení od zkažené služby anglikánské církve. Tento list byl vydán s průběžným komentářem Francisem Johnsonem[4]. Smith i Hildersham tedy museli být dobře obeznámeni s argumenty na obou stranách.

Výsledek této konference dal vzniknout jistému nedorozumění ohledně Smithovy pozice.

Nedorozumění vzešlo z představy, že Smith do konference vstupoval jako plně přesvědčený „brownista“ či „separatista“, zastávající názory totožné s bojovnými stoupenci Henryho Barrowa a Johna Greenwooda.

To bylo daleko od pravdy. Kroky jeho vývoje jsou poměrně zřetelné. Od puritánského duchovního, nespokojeného s obřady a toužícího po další reformě v anglikánské církvi, Smith postoupil k pozici, že biskupská autorita je naprosto nezákonná a příkazy biskupů nestojí za papír, na němž jsou napsány. Další stupeň nastal, když byl přesvědčen, že je povinností věrných stáhnout se i od pravé církve, když je zkažená ve své službě a ve své formě bohoslužby. To byl bod diskuse v Coventry.

Poznámky:

[1] Brook, *Puritans*, II, s. 337.

[2] Brook, *Puritans*, II, s. 382.

[3] Brook, *Puritans*, II, s. 196.

[4] *A Treatise of the Ministry of the Church of England*. Viz výše, s. 42.

Smith stále uznával anglikánskou církev za pravou církev a její službu za platnou, byť obojí bylo zkažené.

Na tomto základě se zdá, že byl nakloněn stáhnout se ze společenství s anglikánskou církví, a pravděpodobně už podle této náklonnosti jednal, avšak zatím ještě bez toho, aby shromáždil oddělené náboženské společenství.

Obyčejný brownista či barrowista považoval anglikánskou církev za zcela falešnou odspodu až nahoru. Její základ byl falešný, a v důsledku toho byla její služba vtažena do téže falešnosti. Teprve když byl Smith přesvědčen, že církev Anglie je falešná ve své ústavě, odvážil se zřídit oddělenou církev podle novozákonního vzoru.

Otázka tedy zněla, zda je dovoleno stáhnout se od církve a služby, které jsou přiznávány jako pravé, avšak v reálném stavu shledány zkaženými.

Hildersham řekl: „Ne,“ a ačkoli byl pro svůj nekonformismus stále v potížích, nikdy se z anglikánské církve nestáhl.

Výsledek konference byl takový, že každý z nich měl za to, že na druhého nějak zapůsobil. Z ústního podání Richard Bernard usoudil, že Smith byl přesvědčen a že se jeho pochybnosti vyřešily.

A podle verze, která se donesla k Andrewu Willetovi (1562–1621), popsal Hildershama jako „schismaticorum qui vulgo Brownist malleum“. [1]

Smithovo vlastní líčení staví věc do jiného světla. Je možné, že byl na čas utvrzen v mínění, že anglikánská církev, ač zkažená, přece jen nese znaky pravé církve, avšak Hildershamovy argumenty proti odchodu z takové církve jej neuspokojily.

Bernardovo podání Smithova vývoje je poučné. Na začátku svého spisu „Disswasions from the Way of the Separatists“, vydaného roku 1608, uvádí sedm „pravděpodobností a velkých pravděpodobných důvodů, že ta cesta není dobrá“.

Šestá pravděpodobnost spočívá v příkladech „soudu Páně, jenž dává rozsudek s námi a proti nim“. Po několika typických „soudech“, jež mají odradit jakékoli bázlivé duše nakloněné odloučit se od

Matky církve, je případ samotného Johna Smithe předložen jako děsivé varování:

„Zdá se, že Bůh by nechtěl, aby se pan Smith ubíral tou cestou, když tak často křížil jeho úsudek:

(i) aby vydal tiskem spis o Modlitbě Páně proti té cestě a pro nás mnoho.

(ii) když do ní potom upadl, opět vlastní rukou zřící se zásad té cesty, zvané brownismus.

(iii) přiveden znovu k tomu, aby ji měl rád, avšak ne zcela, neboť uznával některé pravé církve a některé pravé pastýře zde a nelíbilo se mu rozlišení pravé a falešné církve vzhledem k nám.

Potom šel a radil se s některými zbožnými a učenými muži, skrze což se stal tak uspokojeným, že poklekl a v modlitbě chválil Boha, že nebyl sveden dále; a byl tak rozhodnut, že se chystal odradit svého učitele, pana Johnsona, od téhož, říkáje — že pojedje do Amsterdamu za tím účelem.

To bude a je s jistotou dosvědčováno mnohými, kteří byli přítomni. Krom těchto křížení v úsudku Pán jej trestal nemocí až blízkou smrti, aby sám u sebe lépe uvážil svou cestu. A i toto bylo některými na něj vztahováno.

A spolu se vším tím jej ustavičně provázel sklíčený duch se strachem, neodvažující se být smělý trpět pro věc zde s námi. Tak se zdá, že Bůh by jej více než obyčejným během chtěl vykoupit, kdyby buď vnitřní roztržitosti, anebo Boží zvláštní vnější prostředky, užitě k jeho navrácení, mohly zvítězit; avšak Boží tajná rada ob stojí. Hleďte na konec. Jeho vlastní dřívější úsudek, jeho rukopis, jeho vlastní ústa v modlitbě k Bohu, svědectví zbožných mužů, Boží kárná ruka — to vše je zjevně proti němu.“
[2]

Obvinění, že Smith nebyl ochoten trpět pro puritánskou věc, znělo od Bernarda nepatřičně, neboť Bernard, z aktivního odpůrce konformity, se zařadil do řady a nyní byl „ruku v ruce“ s arcibiskupem z Yorku.

Za toto odpadlictví jej Smith ostře pokáral v listu napsaném roku 1607. Na Bernardova obvinění Smith odpověděl v knize vydané roku 1609 takto:

„V této ‘pravděpodobnosti’ máte výpad přímo proti mně, pane Bernarde, obviňujete mne z různých nepravd, které vyjevím.

1. Že jsem pochyboval 9 měsíců, uznávám, ale že bych kdy uznal ‘Odloučení’ za pravdu a odloučil se od anglikánských shromáždění a pak se k nim znovu vrátil (jak říkáte), to naprosto popírám. A odvolávám se na město ‘Ganesburgh’ a na ty, kdo tam znali mé kroky v této věci. A proto vás v tomto obviňuji jako veřejného pomlouvače.

2. A kde říkáte, že jsem byl uspokojen v ‘Coventree’ po konferenci s některými kazateli a že jsem proto poklekl a chválil Boha: odpovídám, že jsem s nimi nekonferoval o Odloučení, jak vy i oni velmi dobře víte ve svých svědomích, nýbrž o stažení se od pravých církví, služebníků a uctívání, jež jsou zkažené.

V tom jsem nedostal žádné uspokojení, nýbrž spíše jsem měl za to, že jsem jim dal poučení. A co se týče kleknutí, abych chválil Boha, přiznávám, že jsem tak učinil, neboť jsem byl kazateli požádán, abych tu povinnost v noci po konferenci vykonal. Ale že jsem chválil Boha za vyřešení svých pochybností, to popírám až do smrti — a vy jste v tom rovněž pomlouvač.

Chválil jsem Boha za tichou a pokojnou konferenci a za podobné věci a prosil jsem Pána o odpuštění nevědomostí a omylů a slabosti úsudku a jakéhokoli nepořádného jednání. Jestli kazatelé, kteří

slyšeli mé modlitby a chvály Boha, překroutili můj smysl, ať si to vyřídí.“ [3]

I po zveřejnění tohoto vysvětlení Bernard setrval ve svém zkreslování průběhu Smithova doktrinního vývoje. Šlo mu o to navrší počet změn názorů svého protivníka.

Kumulativní účinek dlouhého seznamu, který uvádí, je nepochybně veliký, avšak je oslaben tím, že Bernard nedokáže nebo nechce uznat, že Smith mohl zcela důsledně prohlašovat svůj odpor k brownismu jako celku a systému, i když byl přitahován k některým částem jeho učení.

Píše-li roku 1610, Bernard zopakoval svá obvinění v této podobě:

„On [4] naprosto zavrhl biskupskou autoritu a zamiloval si učení Odloučení, ale zpočátku opatrně a skrytě; neboť když byl kvůli tomu uveden do potíží a volán k odpovědnosti, zřekl se brownismu písemně, jehož opis mi přinesl jeden, jenž je nyní z jejich společnosti.

Potom do toho znovu upadl a šel k různým zbožným a učeným kazatelům; v hovorech s nimi došel rozhodnutí o pravdě proti cestě Odloučení. O jeho modlitbě, o jeho slavnostním díkůvzdání, o jeho záměru jet do Amsterdamu, aby odvolal svého učitele pana Johnsona, jsem mluvil ve své knize.

Pravdivost toho bude potvrzena přísahami pana Hi[ldershama], pana N[ichollse?] a pana Ho[llanda], [5] od nichž jsem tyto věci slyšel s jejich ujištěním o pravdě, ať on sám v své soukromé věci tvrdí cokoli opačného.“ [6]

Poznámky:

[1] Citováno reverendem A. Gordonem v Dictionary of National Biography.

[2] *Christian Advts. and Separatists Schism*, 1608, s. 37–38.

[3] Smith, *Paralleles*, s. 128–129.

[4] Bernard, *Plaine Evidences*, s. 18.

[5] Je vždy riskantní doplňovat jména, která autor naznačil jen iniciálami. „Hildersham“ je téměř jisté. „Ho.“ soudím na Philemona Hollanda (1552–1637), který se usadil v Coventry krátce po roce 1595 a roku 1608 se stal učitelem (usher) na coventryské free school; s menší jistotou navrhuji Josiose Nichollse jako třetího. Viz Brook, *Puritans*, II, s. 136.

[6] Tamtéž.

Bod, o který šlo, měl pro Smithe jistý praktický význam, neboť podle zásad separatistů měl být každý, kdo se k nim jednou připojil a potom se vrátil do církve Anglie, pokládán za „odpadlíka“ (apostatu).

Kdyby takový člověk usiloval o znovupřijetí do separatistického společenství, mohl být opět přijat jako prostý člen, avšak navždy by mu bylo znemožněno zastávat jakýkoli úřad v církvi.

Kdyby Bernard svůj bod prokázal, Smithova pastýřská autorita by byla pryč; je však zřejmé, že měl k dispozici jen velmi málo a že pouze posunul datum Smithova skutečného odloučení od církve Anglie zpět, aby mohl vystavět případ proti svému protivníkovi. Pokusil se vytvořit dojem, že Smith se odloučil a pak se vrátil do ovčince, a potom se znovu odloučil od církve svých otců.

Richard Bernard (asi 1567–1641) byl muž z Nottinghamshiru. V mládí si jej všimla Frances, manželka sira George Saint Paule ze Snarfordu v Lincolnshiru. Byla mladší sestrou toho sira Williama Wraye, jemuž John Smith věnoval svou první knihu.

Stejně jako její bratr a její starší sestra Isabel poskytovala štědrú pomoc chudým studentům a přála

službě puritánského duchovenstva.

Bernard věnuje jednu ze svých knih „siru Georgi Saintpollovi, rytíři, a paní Saintpollové“ a nazývá je „oběma svými výjimečnými a vždy dobrými dobrodinci“. Pomohli mu do Cambridge.

„Vaším dílem milosrdenství,“ říká, „na univerzitě jsem byl vychován.“ [1]

Vstoupil do Christ's College. Zde, ne-li už dříve, se seznámil s Johnem Smithem. B.A. získal na počátku roku 1595 a magisterský titul roku 1598. V tom roce byl dosazen do benefícia v Epworthu, odkud datoval svůj první literární pokus — překlad Terentia spolu s latinským textem.

Byl to muž schopností, mistr dobrého anglického stylu, horlivý „reformista“ neboli puritán a neměl málo ambicí. Především však byl bystrým pozorovatelem lidí a mravů.

Roku 1601 byl dosazen do benefícia ve Worksopu po Johnu Goodrichovi, a to Richardem Whalleyem, předním mužem v krajských záležitostech. Instituce proběhla 19. června a v rozsáhlé farnosti našel hojnost práce.

Priorátní kostel sv. Marie a sv. Cuthberta ve Worksopu je velkolepá stavba, ale beneficium nebylo bohaté, neboť rektorské desátky, které si přivlastnili mniši, přešly při zrušení kláštera do rukou Koruny a byly znovu uděleny lincolnskému biskupskému stolci Eduardem VI.; a tak připadly biskupovi namísto farnímu správci.

Zde Bernard pracoval dvanáct let. Během této doby se mu narodili čtyři synové a jedna dcera.

Roku 1613 byl za zvláštních okolností dosazen do benefícia v Batcombe v Somersetu a podle toho postoupil beneficium ve Worksopu zpět do rukou patrona Richarda Whalleyho, jenž do úřadu dosadil Olivera Braye. [2]

Byl to doktor Bisse, rektor v Batcombe, kdo z láskyplné péče o blaho svých farníků vybral Bernarda za svého nástupce. Koupil právo příští prezentace a naléhal na Bernarda, aby tam převzal práci. Sotva byly dohody uzavřeny, doktor Bisse zemřel, šťastný v myšlence, že na jeho místě zůstane ten, kdo bude prospívat a budovat „duše jeho lidu“.

Za právo této jediné prezentace zaplatil 1 200 liber, které nazval svým „packing penny“ mezi ním a Bohem. Ze svého somersetshireského rektorátu Bernard posílal do světa proud knih, jež měly širokou oblibu, a tam také věrně pracoval až do své smrti, v pozdějších letech s pomocí pomocníků, z nichž nejvýznamnější byl Richard Alleine, jenž jej vystřídal.

Nás však zajímá jeho služba ve Worksopu, neboť zde se dostal do styku a pak i do sporu s těmi, kdo vedli hnutí k odloučení od anglikánské církve.

V jeho farnosti byl vlivný puritánský prvek. John Lascelles, který byl upálen současně s neohroženou Anne Askew, patřil k rodině téhož jména usazené v Gatefordu v této farnosti; a anabaptistické vlivy zde nebyly neznámé.

V raných letech Bernardovy služby by se na konformitu netlačilo příliš přísně, neboť Matthew Hutton (1529–1606), arcibiskup z Yorku, neměl sklon vyrušovat žádného zbožného puritána, který konal dobrou práci.

Vskutku jedním z posledních činů jeho života bylo napsat dopis Robertu Cecilovi, v němž radil shovívavější zacházení s puritánským duchovenstvem. Nebylo mu vůbec po chuti, aby proti nim musel zasahovat.

Nemyslel si, že by se zásadně lišili od těch, kdo byli přesněji věrní literě rubrik a kánonů anglikánské církve. Bylo pošetilé je utlačovat, když byla severní provincie zaplavena spikleneckými katolíky.

Avšak s nástupem Tobie Matthewa na yorkský stolec se dopřálo méně volnosti, vynucovala se subscription (podpis závazku) a na duchovenstvo se tlačilo, aby dodržovalo předepsané obřady do posledního písmene.

Právě v této chvíli přišel do kraje Smith, dychtivý po reformě a plný pohrdání vůči prelátům. Jeho starý přítel Bernard byl jako troud připravený na jiskru a brzy vzplál. Mluvil a kázal takovým způsobem, že jeho přátelé věřili, že bude odporovat požadavku subscription i uvalení obřadů až do krajnosti.

John Smith měl za to, že Bernard jej podpoří i v hnutí k odloučení. Byl hořce zklamán, když Bernard couvl. Napsal mu, aby jej ostře pokáral za to, že odpadl poté, co měl zření „pravdy“ a přiznal ji v přítomnosti svědků.

Bernard však neustoupil bez náležitého přemýšlení. On, stejně jako Smith, se radil s Hildershamem [3] o otázkách, které byly ve sporu.

Zašel tak daleko, že shromáždil sto osob do zvláštní smlouvy (covenant), a to ne všechny ze své vlastní farnosti. Společně se zavázali „neposlušat němé kazatele, dohlížet jeden na druhého, napomínat se navzájem atd.“ a poté přijali Večeři Páně.

Byl to další krok k odloučení, avšak ten poslední krok neučinil. „Přiznávám,“ říká, „byl jsem velmi pohnut krásnými zdáními Písma a velikými předstíráními svatosti v jejich [totiž separatistické] cestě, ale nebyl jsem pohnut tak, abych se přemístil.“ [4]

A když byl suspendován arcibiskupem a plněji si uvědomil, co odloučení od jeho církve obnáší, ustoupil. Urovnal si vztahy s církevními autoritami, znovu se ujal své fary a začal aktivně — slovem i písmem — vystupovat proti těm, kteří v něm viděli vůdce svého hnutí. Je pravděpodobné, že Tobie Matthew mu cestu podrobení co nejvíce usnadnil, protože jeho odchod by pro církve znamenal zřetelnou ztrátu.

Poznámky:

[1] „Epistle Dedicatorie“ v Bernardově *Christian Advertisements*.

[2] „Olyver Bray“, instituován do benefícia ve Worksopu 16. února 1613-14.

[3] Smith, *Paralleles and Censures*, s. 1.

[4] Bernard, *Plaine Evidences*, s. 4.

Latinským věnováním tomuto arcibiskupovi, připojeným před knihu, v níž Smithovi roku 1610 odpověděl, o Matthewovi mluví jako o druhém Grindalovi a přiznává, že od něj přijal „víc než běžnou přízeň“.

To je tím pozoruhodnější, že Bernard psal ostře proti hierarchii. Jednou poslal Johnu Robinsonovi list důvodů ve vlastnoručním zápisu „na důkaz, že biskupové jsou antikristovští“. [1] A Smith mu vyčítá, že biskupům odporoval i v knize:

„Ale, pane Bernarde,“ říká, [2] „je tu ještě jedna věc, kterou musím světu odhalit, totiž že jste napsal knihu proti prelátům, v níž jste různými argumenty prokázal, že jejich autorita je antikristovská. Někteří z vašich přátel tu knihu viděli a četli. A ačkoli jste si netroufl ji vytisknout sám, byl byste

býval spokojen, kdyby ji přítel dal vydat pod rouškou neznámého autora. Není to tak, pane Bernarde? Pak mi řekněte, s jakou tváří nebo jakým svědomím můžete prelaturu podepsat — můžete za prelaturu orodovat? Není to budovat to, co jste zbořil?“

Čím více Bernard nahlížel do zásad a důsledků odloučení, tím méně přitažlivé se mu zdály. Dříve než se Smith odloučil, nečetl žádná díla starších brownistů, ale pak se té věci věnoval více a prudkost Barrowových spisů jej odpuzovala. Báł se, aby nebyl potřísněn „brownistickým štětcem“.

Zvlášt' mu na tom záleželo, protože někteří jeho vlastní farníci byli získáni Smithovými argumenty a nakonec se k němu přidali. Aby je udržel od „pana Smytha“, [3] zavedl ve své farnosti zvláštní smlouvu (covenant), ale toto polovičaté opatření je neuspokojilo, a Bernard měl brzy psát o Smithovi a jeho družích: „Vzali mi část pečeti mé služby.“ [4]

Nenechal je odejít bez protestu. Pokoušel se získat své přátele a sousedy zpět na svou stranu. Napsal [5] Thomasi Helwysovi z Broxtowe Hall, s nímž byli jak on, tak Smith v důvěrných vztazích, a předložil seznam separatistických názorů, proti nimž se ostře stavěl.

Tento Bernardův dopis Helwys přeposlal Smithovi, který po třech dnech rozjímání napsal silnou odpověď (asi v listopadu 1607), „káráje Bernarda pro jeho nestálost, odpovídaje na jeho námitky a vykládaje hlavní důvody pro odloučení od církve Anglie“.

Tyto dva dopisy jsou mimořádně důležité, neboť jsou prvotními dokumenty v dlouhé a významné polemice, do níž se zapojili i John Robinson a Henry Ainsworth, učitel vyhnané církve v Amsterdamu, kromě hlavních protagonistů.

S tímto dopisem a s jedním či dvěma dřívějšími sděleními od Johna Smithe v rukou byl Bernard ve výhodném postavení, aby mohl separatistické hnutí kritizovat. Zde měl „zevnitř“ pohled na důvody a příčiny „odloučení“ z pera jeho vůdce. Právě proti tomuto dopisu byla jeho kniha o „separatistickém schismatu“ zaměřena nejvíce.

Ale ještě před závěrečnými měsíci roku 1607 měl Bernard podle Smithova podání v rukou i list odpovědí ve sloupcích „vedle sebe“ na pochybnosti a námitky, s nimiž Bernard na hnutí nahlížel.

„Měl jste,“ říká Smith, „mou odpověď psanou v jednom sloupci k určitým pochybnostem a námitkám, které jste napsal v druhém sloupci; žádal jsem vás, abyste na to odpověděl, a dosud jsem od vás žádnou odpověď neobdržel.“ [6] To všechno ukazuje, jak důkladně a vážně byly otázky ve sporu probírány puritánským duchovenstvem v této oblasti. Nebyl to krok unáhlený: k odloučení došlo po pečlivém uvážení.

Poznámky:

[1] Robinson, Justification of Separation, Works II., s. 91.

[2] Paralleles, s. 5.

[3] Robinson, Works II., s. 101.

[4] Christian Advertisements, Epistle to Reader.

[5] Paralleles, s. 119.

[6] Smith, Paralleles, s. 3.

Štěpán Křivánek

Můžete také navštívit naši facebookovou stránku [Baptisté - Síť víry](#) nebo facebookovou

skupinu [Zpravodaj Baptisté - Síť víry](#)